

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**D. D. Emanuelis Gonzalez Tellez, In Inclyta Salmanticensi
Academia Collegii Majoris Conchensis Alumni, &
antiquioris vespertinæ Sacrorum Canonum Cathedræ
propriarii Interpretis; in Pinciano Sanctæ ...**

Additis Notis uberioribus ab Historia, & Chorographia

Complectens Librum Qvartum

González Téllez, Emanuel

Francofurti Ad Moenum, 1690

Caput II. Alex. III. (a) Archiepiscopo.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-74533](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-74533)

Matienzo in rubric. tit. 5. lib. 5. recopil. qui docuerunt, textum in d. cap. admittere, non habere locum in uxore. Similiter dicendum est, presentem textum locum habere in marito machinante in necem uxoris, cum eadem ratio militet, argumento legis illud ff. ad l. Aquil. expresserunt autem PP. calum mulieris machinantis, quia insidiae frequenter ponuntur ab uxore; cum enim natura debiles sunt, cap. forus, de v. f. quod non possunt aperto Marte aggredi, insidias, veneficiisque procurant. Facit Quintil. lib. 5. Instr. tit. de argument. ibi: Profert latrocinium facilis in viro, veneficium in femina. Illustrat Tiraquel. in l. 8. connub. num. 19. Secundae partis hujus textus, ubi docetur, maritum posse dimittere uxorem machinantem in ejus necem, ratio provenit ex eo, quia nemo tenetur satisfacere ei, qui obligatus est cum probabili vitæ periculo, cap. officii, de poenit. & remis. latè probant D. Thomas 2. 2. quest. 129. art. 1. Sotus lib. 4. de just. quest. 61. Covarr. in regul. Peccatum, 1. p. à num. 3. Guierroz in pract. quest. 38 per totam. Unde casu quo alter ex conjugibus in alterius necem machinatur, datur magnum vitæ periculum, cum à clandestinis & domesticis fraudibus nemo se possit tueri, l. dana 27. C. de donat. Idèd tunc conjugii innocenti permittitur divortio facto alium deserere.

15. Dissolvi-
tur dubi-
tandi ra-
tio.

Nec obstat dubitandi ratio suprà expensa, cui ut satisfaciat Præpositus in presenti, affirmat in hoc textu mulierem privari spe conjugii, non tantum propter machinationem, verum etiam propter homicidium sequutum, cum ipsa causam dedit: quæ solutio sustineri minime potest; nam in hoc textu tantum de machinatione agitur, non verò ulla homicidii mentio fit. Quare eà solutione omisà, verius dicendum est, machinationem uxoris in presenti casu non fuisse tantum internam, & mente retentam, sed potiùs ad actus externos executioni primo redactam, ut constat ex illis verbis, se defendendo; unde rectè potuit uxor privari matrimonio presentia & alterius spe; quia conatus, qui reducit ad actum proximum, & immediatam, æquali poena punitur, ac si delictum esset perfectum, & consummatum, quale est homicidium; de quo in presenti, l. si quis non dicam, C. de Episc. & cle-

ric. l. si quis telo, C. ad leg. Cornel. de sicariis, cap. 1. de homicid. in 6. docent latè Covarr. in Clement. ff. furiosus, 2. p. in princip. Julius Clarus lib. 5. sentent. §. final. quest. 92. Tiraquel. de poenis temper. casu 18. alii relati à Cevallos in pract. quest. 540. Unde facilè solvitur argumentum ipsius dubitandi rationis, deductum ex cap. 1. & toto titulo de eo qui duxit in matrim. ubi varii casus referuntur, in quibus ob adulterium, machinationem in necem viri, seu fidem datam de futuro matrimonio, nascitur impedimentum dirimens: in presenti autem deciditur diversus casus, videlicet cum machinatio uxoris ad actum proximum pervenit, adeò ut maritus se defendendo insidiantem occideret; idèd si viri parricidio sequitò uxor privanda erat spe conjugii, ex d. cap. interfectores, cap. admonere 31. quest. 2. ita similiter propter dictam machinationem ad actum externum, & proximum deductam, eadem poena puniendà est. Nec obstat alia difficultas deducta ex d. cap. 2. de poenis, cui ut satisfaciat Glossa in presenti, verbo Voluerit, affirmat in hoc textu idèd maritum posse aliud matrimonium contrahere, quia homicidium ab eo commissum non fuit voluntarium, sed necessarium, causà defensionis, quod impunè committitur, l. ut vim, ff. de justitia & jure: dicemus infra in cap. 3. de homicid. quæ solutio sustineri non potest, quia ex ea sequeretur absurdum, videlicet, quod si homicidium hoc voluntarium fuisset, privaretur maritus spe conjugii, contra textum in cap. 2. hoc titul. Nec Glossæ favent illa verba, se defendendo; nam omisà opinione Præpositi hic, asserentis in presenti reponendam esse dictionem maxime, verius dicendum est, argumentum à contrario sensu deduci non posse, cum sequitur absurdum, argumento textus, ubi notant DD. in l. 1. ff. de officio ejus. Quare verius respondendum est, textum in d. cap. 1. specialiter procedere in homicidio Presbyteri, ex quo resultat impedimentum, quod impedit, etsi non dirimat matrimonium, ut docent Glossa hic, in d. cap. 2. verbo absque spe, quam sequuntur Navarr. in Manual. d. cap. 22. num. 74. Covarr. de matrim. 2. p. cap. 6. in princip. num. 5. Henriquez lib. 12. de matrim. cap. 2. §. 1. ad finem, & eam firmat textus disertus in l. 14. tit. 2. p. 4.

CAPUT II.

Alex. III. (a) Archiepiscopo.

Quæsit à nobis tua fraternitas, utrum mulier pro latrocinio, aut quolibet alio crimine à viro suo debeat separari, & alii nubere: & de viro simili modo questionem proposuisti, & utrum pro quolibet flagitio possit à conjugè dividi, & aliam sibi legitime matrimonio copulare. Nos itaque taliter duximus respondendum, quod mulier pro furto, vel alio crimine viri sui, nisi ipse eam ad maleficia sua trahere nitatur, & fidei suæ religionem corrumpere velit, non debet ab ea separari, nec alii aliqua ratione copulari. Verum si conjugem suam ad (b) maleficia (c) traxerit, mulier à viro recedere poterit, & separari, ita quod ei alii nubere non licebit, quia licet separentur, tamen semper conjuges erunt. In viris quoque presentis sententiæ forma servetur.

NOTA.

1. (a) Archiepiscopo. Ita etiam legitur in prima collectione, sub hoc titul. cap. 2, sed nec

in presenti, nec in cap. quæsit, de v. f. ubi, ni fallor, extat alia pars hujus Decretalis, exprimitur cui Archiepiscopo rescribat Alexander. Post Concilium autem Lateran. p. 50. cap. 22. ubi

ubi reperitur textus hic, tantum legitur, *Idem eidem*, & in capite antecedenti habetur, *Episcopo Carnotensi*. Unde non improbabiler dici potest, Alexandrum in presenti eidem Prælo rescribere.

2. (b) *Maleficium ad errorem traxerit, & maleficium.* Habetur in d. cap. 22. Concil. Later. & Ad infidelitatis maleficium, in hac sexta collectione: sed etsi maleficii nomen sit generale, tamen consuetudine loquendi, pro magno, & improbiſſimo facinore, ubi contra fidem, ac religionem peccatur, accipitur, cap. 14. 26. q. 5. l. 5. & 7. C. de maleficiis: ut in eorum commentario notavit Albericus Gentilis: & ita in presenti, pro adulterio spirituali, cum vir peccat contra fidem, & religionem catholicam, & trahere intendit conjugem ad eundem errorem, accipiendus textus hic, contra communiter repetentes.

4. (c) *Traxerit.* Hinc deducitur, non sufficere ad separationem faciendam, quod conjux incidat in hæresim, sed desideratur ut talis hæreticus inducat, trahereque intendat conjugem ad hæresim: quo principio admisso, nulla datur differentia quoad effectum divortii, de quo agimus, inter crimen hæresis, & alia delicta; quia etiam quando conjux inducit conjugem ad patranda alia delicta, separantur conjuges, ut infra dicemus. Sed respondendum est huic difficultati, quod in aliis criminibus requiritur actus positivus, nempe ut conjux alterum positivè inducat ad illa crimina perpetranda; & sic procedit præsens textus. At verò in crimine hæresis talis actus positivus non requiritur ad hoc ut possit fieri separatio, quia eo ipso, quod est hæreticus, suo malo exemplo alterum præsumptivè trahit ad infidelitatem, & ita datur magnum periculum, quia hæresis est crimen admodum contagiosum, præsertim respectu domesticorum, argumento capituli *refecande*, 24. q. 3. Et ita sensus hujus textus est, quod nullo crimine unitus conjugis potuit fieri separatio matrimonii, nisi conjux per actum positivum alium inducat ad illa crimina perpetranda: propter crimen tamen hæresis potest fieri separatio, quamvis positivè alterum ad hæresim non inducat, quia præsumptivè, attentâ naturâ talis criminis, eum inducit & trahit ad illud crimen.

COMMENTARIUM.

4. *Conclusio traditur & probatur.* EX hoc textu juxta supra traditam interpretationem sequens deducitur assertio: *Conjuges propter alterius crimen non separantur, nisi spiritualiter fornicentur; & tunc eis etiam separatus durat vinculum.* Probant eam textus in cap. conjugio, 32. q. 1. cap. si uxorem, cap. praeceptum, 32. q. 5. cap. omnes, 32. q. 7. cap. de illa, cap. quanto, cap. final. hoc tituli. cap. final. de conversis conjug. cap. final. de hæreticis. Trident. sess. 24. de matrim. can. 5. lege 2. tit. 10. partit. 4. Illustrant D. Thomas in 4. distinct. 39. q. unic. art. 6. ad 3. Sylvester in summa, verbo Matrimonium 8. q. 10. & verbo Divortium, q. 1. Petrus Barb. in rubric. solut. matrim. 2. p. n. 30. Sanchez de matrim. lib. 10. disput. 17. à num. 5. cum seqq. Basilius eod. tract. lib. 9. cap. final. Forner. lib. 6. rerum quotid. cap. 23. Cujac. & Canisius in presenti, Thom. Hurtado tom. 2. de resid. resol. 5. fol. 199. Borell. tom. 3. tit. 3. num. 78.

5. *Impugna.* Sed pro dubitandi ratione in præsentem assertionem ita insurgo. Juxta doctrinam Christi Do-

mini relata à D. Matthæo cap. 5. & 19. non licet ^{trahitur assertio.} dimittere uxorem, nisi ob causam fornicationis, ita quod receptâ illâ causâ regula negativa concipienda sit, ut docet Pontifex in cap. 2. de conjug. leproſ. ergo nec ob hæresim, aut aliud peccatum grave, etiam si illud intendat conjux conjugem pertrahere, licet uxorem dimittere. Et si dicas, in hæresi committi adulterium spirituale, obstat, quod in quolibet peccato fornicatio spiritualis committitur. cap. idololatria 28. q. 1. Igitur aut propter quodlibet peccatum mortale matrimonium dissolvi potest, aut propter hæresim dirimi nequit. Augetur hac difficultas ex cap. quanto, hoc tituli. ubi expresse probatur, propter hæresim alterius conjugum non dissolvi matrimonium.

6. *Trahitur ratio decem dicitur.* Quâ dubitandi ratione non obstante, vera est præsens decisio, quæ cum triplicem contineat partem, triplici nititur ratione. Prima pars, in qua cavetur, conjuges propter alterius crimen separandos non esse, ea fulcitur ratione; nam si ob quodlibet peccatum divortium fieri posset, ferè omnia matrimonia dissolverentur, cum nullus sit qui sine crimine vivat, cap. annuum, vers. Nominum, 25. distinct. 1. 31. tit. 5. part. 1. docent D. Thomas 3. p. q. 59. art. 6. Speculum Conjug. 2. p. art. 1. num. 3. quod limitatur, si maritus sit latrocinis deditus, quia tunc ne receptrix videatur, ut talisque teneatur, ex l. 1. C. de receptoribus, potest tunc uxor securitati suæ consulendo maritum deserere: docent Barb. ubi supra, num. 22. Sylvester ubi proxime. Ex Constantini constitutione relata in l. 1. C. Theodos. de repudiis, repudium permittebatur ob tria crimina in viro, videlicet si homicida, maleficus, aut sepulchrorum violator esset; in uxore, si adultera, si malefica, si incantatrix esset; quam exponit & illustrat Godofredus ibi. Secundæ partis hujus decisionis, ubi asseritur, propter hæresim, in quam lapsus est alter ex conjugibus, licitè divortium fieri, ratio provenit ex eo, nam si cum adest vitæ periculum alterius conjugis, divortium licitè fit, ex traditis superiori commentario; multò majori ratione fieri debet propter animæ periculum, cap. si habes, in fine, 24. q. 3. docet Barb. d. 2. p. num. 30. Accedit, nam Hæretici omnino sunt fugiendi, quia cum illis communicans suspectus redditur de hæresi; ideoque illis purgatio canonica indicenda est, ut docent Sarmiento lib. 1. select. cap. 1. n. 10. Castro lib. 2. de hæretic. punit. cap. 2. Simancas de catholicis, cap. 11. Unde Sanctus Leo Papa in epist. ult. ita aiebat: *Hos ergo, de quibus agimus, tanquam venenum mortiferum fugite, & ab eorum colloquio, si increpati à nobis corrigi noluerint, abstinet: quoniam sicut scriptum est, sermo serpit ut cancer.* Unde constat consuetudinem, & familiaritatem cum hæreticis esse fugiendam, quia malorum consortia saepe bonorum mores corrumpunt, cap. saepe malorum, 28. q. 1. Caterum conjux fidelis potest etiam abire propriâ auctoritate à conjuge lapsus in hæresim, quia sola desertio fidei præbet causam sufficientem divortio, cap. de illa, hoc titulo. Tertia ratio, quare videl. cet. propter hæresim non fiat separatio matrimonii quoad vinculum, provenit ex eo, quia apud Catholicos nulla ex causa matrimonii consummati divortium potest fieri quoad vinculum, ut probavi supra in cap. 1. & docent Covarr. de matrim. 2. p. cap. 7. num. 5. & 8.

Nec obstat dubitandi ratio supra adducta; 7. nam

Dissolvi-
tur dubi-
tandi ra-
tio.

nam potius verum est, ultra casum fornicationis permissum esse divortium ex aliis causis, ut probavi supra in cap. I. Nec contrarium probatur ex loco D. Matthæi; nam ibi tantum agitur de divortio absoluto ex se, & natura sua ad vitam conjugum duraturo; ita ut per unicum actum adulterii uxor remiserit totum jus. quod in maritum habebat, aded ut eam, quantumcumque emendatam, ipse admittere non teneatur, ut dicemus in cap. si vir, de adulteriis, non tamen exinde sequitur, non posse dari alias causas, ob quas fiat divortium temporale, hoc est, ut duret per illud tempus, quo prædicta causa duraverit. Unde licet propter lepram, sevitiam, furorem, aut similem causam, matrimonium dissolvatur quoad thorum, seu cohabitationem; respiciente tamen, aut sano marito, matrimonium instaatur. An idem procedat eo casu, quo ob hæresim separatur matrimonium, & ea abjurata lapsus Ecclesiæ reconcilietur, disputant Covarr. de matrim. 2. p. cap. 7. §. 5. Castro de justa heretic. puni. c. 7. P. Barb. in rubric. solut. matrim. 2. p. num. 19. Sanchez lib. 10. de matrim. disp. 15. a num. 18. Nec obstat, quod dicebamus, in quolibet peccato lethali dari fornicationem spiritualem. Nam respondeo, nomen fornicationis in significatione litterali non nisi carnali turpitudini convenire; cætera verò peccata in magis remota significatione, per metaphoram scilicet, appellantur spirituales fornicationes, ob quæ non licet matrimonium separare, licet ob hæresim, quæ proprie

spiritualis fornicatio est, licet ob periculum perversionis ex mutua communione. Nec tandem obstat textus in d. cap. quando: nam loquitur in eo Innocentius de matrimonio infidelium, quod dissolvi potest quoad vinculum, quando unus ex conjugibus convertitur ad fidem, & alter non vult cohabitare absque contumelia Creatoris; quia tunc etiam quoad vinculum dissolvitur matrimonium, cap. gaudemus, de divortis, ubi plura Balboa.

Sed supra traditis apertè obstat textus in c. I. de convers. infidel. prout illum transcripsimus ex secunda collectione, in illis verbis: Idem si quis fuerit, cum christiano viro propter odium uxoris un. Christum negante, & sibi copulante paganam, & ex ea filios procreante, christiana in opprobrium Jesu Christi relicta est, tamen assensu Archidiaconi sui ad secundas nuptias convolavit, & filios suscepit ex ipso: non enim videtur nobis, quod si prior maritus redeat ad unitatem ecclesiasticam, eadem à secundo debeat recedere. Ex quibus deducitur, quod per hæresim conjugis, seu lapsum in infidelitatem, dissolvitur matrimonium quoad vinculum, aded ut possit uxor catholica aliud matrimonium inire. Pro cuius difficultatis solutione dicendum est, Cælestinum II. in eo textu eam sententiam tenuisse, non illam diffiniendo ut summus Pontifex, sed ut privatus Ecclesiæ Doctor: quare eam omiſſa contrarium decrevit Innocentius in cap. quando, hoc titulo, ubi notabimus.

8.

Exponitur
cap. I. de
converſio-
ne infideli.

CAPUT III.

Idem (a) Ambian. Episcopo.

Porro de Comite Pontini, qui filiam Bern. de Sancto Valerico absque iudicio (b) Ecclesiæ dimisit propterea, quia eam cognatam fuisse defunctæ uxoris proponit, hæc tua prudentia cognoscat, quod si etiam parentela esset publica, & notoria, absque iudicio Ecclesiæ ab ea non potuit separari: quare ipsum ad eam recipiendam districtè compellas, & si eam recipere noluerit, eum & superinductam vinculo excommunicationis astringas: siqui autem apparuerint, qui matrimonium ipsum legitime velint & possint (c) impetrare, causam audias, & eam sine debito decidas. (d) Præterea de Ugone de Calcejo, qui filiam Alelini cognatam suam duxit uxorem, & hoc publicum est, & manifestum, nec apparet aliquis, qui matrimonium velit impetere, id tibi respondemus, quod non (e) apparentibus accusatoribus, & parentela manifestâ & publicâ existente, quod credibile non est, nisi essent consobrini in primo, vel in secundo gradu, ecclesiasticæ auctoritatis interest matrimonia illa gravitate adhibita dissolvere, quæ illicitè noscuntur contracta.

NOTÆ.

1. (a) **Ambian.]** Ita etiam legitur in prima collectione, c. 3. & additur pars capituli quoad Sedem, ut cognoscamus, in præsentem referri partem textus in cap. quoad Sedem, de frigid. ad quam Decretalem etiam spectant textus in cap. ad hæc, de decimis, cap. sancti 3. de regular. & integra extat post Concil. Lateran. p. 50. c. 28. & 29. De Ambian. dicecesi egi in cap. unic. de cleric. peregr.
2. (b) **Iudicio Ecclesiæ.]** Sententia videlicet Episcopi, qui olim in similibus causis cum consilio sui Capituli sententiam proferrebat, cap. Episcopus 35. q. 7. cap. ex litteris, de consanguin. & affin. cap. quando, cap. novit, de his que sunt à Prelat. Concil. Turon. 2. can. 7. In capitulis Hadriani Pontificis, c. 14. ita cavetur: Nec aliquis Episcoporum suorum sacerdotum causas audiat absque præsentia clericorum suorum. Quod iudicium Episcopale D. D. Gonzal. in Decretal. Tom. IV.

dicitur in l. 9. C. de Episcop. aud. Conventus Sacerdotalis, & sanctum iudicium, in l. 45. C. Theodos. de Episc. & Cleric. notarunt Cironius ad titulum qui matrimonia accusare, in fine, Cellotius de Eccles. Hierarch. lib. 4. cap. 12.

(c) **Impetrare.]** Lege impetere, ut statim habetur.

(d) **Præterea.]** Verba quæ sequuntur extant in c. 9. de officio ordin. in 1. collect.

(e) **Apparentibus accusatoribus.]** Immo sine legitimo accusatore non est aliquis puniendus, c. 1. de accusat. cap. de manifesta 2. q. 1. l. illicitas, ff. de officio Præs. ergo si in præsentem non aderant accusatores, qui matrimonium hoc impeterent, iudex ecclesiasticus sententiam divortii proferre non poterat, præcipuè cum iudex non debeat impartiri officium suum ad privatam utilitatem, parte non petente, leg. 4. §. hoc autem, ff. de damno infect. leg. 1. §. Magistratibus, ff. de Magistr. con-

3.

Z